

Метафоричне вираження мовного образу часу в поезії В. Голобородька

Дослідження природи метафори є незмінно актуальним, оскільки дозволяє розкрити процеси виникнення та презентації в мові ментальних моделей, звернутися до пізнання свідомості та концептуальних систем (Н. Д. Арутюнова). Метафора найкраще виражає поетичну картину світу митця.

Поезія В. Голобородька – це унікальне явище літературного сьогодення. Серед дослідників творчості письменника М. Антонович, Б. Бойчук, П. Голубченко, І. Дзюба, Л. Дударенко, О. Кузьменко, М. Малахута, В. Оліфіренко, У. Пелех.

Метою нашої роботи є з'ясування особливостей метафоричного образу часу в поетичній мові В. Голобородька.

Основою поетичної мови письменника є метафора як спосіб світовідчуття та засіб художнього вираження. В аналізованій поезії виділяємо групи метафоричних контекстів на позначення циклічного темпорального простору, біологічного, відносного та біографічного часу. Поділ на ці групи є дещо умовним, бо часто риси одного типу/підтипу суміжні або накладаються на властивості іншого.

Аналіз метафоричних образів дозволяє виокремити категорійні риси образу часу в індивідуально-авторському сприйнятті.

У поетичній картині світу В. Голобородька ми виділяємо дві часові парадигми – національну, пов'язану з мотивами вічного, та історико-біографічну, в якій відбито існування поза площиною сьогодення.

За структурою вилучені метафоричні одиниці є простими (двокомпонентними) та розгорнутими, що можуть охоплювати весь поетичний текст.

За нашими спостереженнями, найбільшу групу становлять метафоричні образи пір року та частин доби, що презентують циклічний темпоральний простір. Здебільшого контексти цього класу пов'язані з життєствердними мотивами оживлення всього доквілля. В. Голобородько створює динамічні образи, як-от:

Починається літо, і наша хата сходить з підмурівка: пов'язана золотою солом'яною хусткою, з ясними очима на білесенькому обличчі, одягнена в зелену вишневу спідницю – крокус дорогою у сонце <...> [3:28].

Низка асоціації розкриває сприйняття автором літа. Словообраз *хата-дівчина* позначений елементами національної атрибутики. Поет змальовує картину вишневого саду, використовуючи метафору *зелена вишнева спідниця*. Літня пора дає наснагу, бо найтісніше пов'язана з джерелом небесної енергії – *сонцем*. Важливу роль відіграють кольороназви, які містять символічну та експресивно-оцінну семантику.

Метафоричні образи на позначення частин доби в аналізованій поезії містять емоційну конотацію позитивної оцінки в контекстах, пов'язаних із трудовою діяльністю, родинним побутом тощо. Наприклад:

Дівчата гребуть сіно у лузі, день у білій сорочці жартує з ними.

День змальовується в площині народнопоетичних традицій.

Наступною за частотністю функціонування є група словесних образів відносного часу. Поетичні контексти В. Голобородька відбивають властивості часу як філософського абсолюту та площини минулого-нинішнього-майбутнього. Провідними для цього класу метафоричних образів часу є мотиви плінності, втрати, пам'яті та забуття. Переважають метафори-символи, що базуються на античній і християнській традиціях, міфологічних уявленнях; а також індивідуально-авторські та оновлені метафори. Семантику плінності часу передає, зокрема, такий контекст:

А одного дня сюди прийшов чоловік і увесь став блакитною водою:
стояла вода у хаті цілий вік, а потім витекла крізь вікна і двері неквапливою і тихою ходою....

Взаємодія символічних лексем із метафоризованими компонентами поглиблює філософський смисл поезії. *Вода* традиційно виступає символом усього минушого. Складним архетипним образом постає *хата* як утілення макрокосму – вічного. Отже, в контексті відбувається зіткнення плінного й вічного.

Порівняно небагато метафоричних одиниць зі словообразами біологічного та біографічного часу. Молодий та зрілий вік В. Голобородько філософськи осмислює в такому контексті:

старий чоловік малим хлопчиком зазірав до душла старого дерева із цікавості до таємниць світу тепер обличчя старого чоловіка є старим деревом із душла якого визирає малий хлопчик у очах якого замість цікавості страх.

Взаємодіють лексеми на позначення біологічного віку *чоловік* та *хлопчик* з архетипним образом – деревом пізнання та життя. Автор створює метафоричний словообраз людського віку, в межах якого головним виступає не фізичне зростання, а духовне.

Рідше в мові аналізованої поезії функціонують словесні образи історичного часу. Серед таких контекстів темпоральні образи України мають два плани вираження – Україна як держава та як Батьківщина. Для першого плану вираження автор використовує метафоричні кольороназви та образи-символи, для другого характерними є прийоми персоніфікації та елементи національної атрибутики. Наприклад, образ радянської України В. Голобородько створює в такому контексті:

На долівці червоні плавають смуги, а в долонях – материнські очі.
Півнем червоним тута і смуток кукурікають у прозорість ночі <...> Вічна
мати – коло одинокого вікна, забризканого світанком. <...> В червоному
чеканні мати стоїть, у смугах червоних чорніють круки.

Автор ускладнює метафоричний контекст використанням символів *червоний*, *чорний* та образів *Вічна мати*, *півень*, *круки*, що поглиблюють соціальний та філософський смисл поезії.

Отже, проведене дослідження засвідчує переважання індивідуально-авторських метафор. Використовувані загальнономвні метафори часто трансформуються для передання нової образності та створення своєрідного смислового плану. Для В. Голобородька час виступає абсолютом існування всього живого та неживого. Сам поет відчуває себе поза межами темпорального простору сучасного, звідси мотиви несвоечасності, плинності, забуття, які він реалізує в розгорнутих контекстах із метафорами-символами. Реалії, що стосуються категорії національного, існують у площині вічного.